

ամենէն հզօր, ամենէն պուր ու պաշտելի ձեւովը որ լսուած ըլլայ արիւի Հայութեան մէջ. Աբովմանէն յետոյ, Պոստեանին քով կարելի է գտնել զայն, եւ Նորագոյններուն մէջ՝ Անաբոնեանին եւ Ա. Իսահակեանին: Արեւմտեան Հայոց մէջ, Բագրատունիներն զրական հսկայ դէմք մըն է, բայց իր Հայիլը լեզուովը միայն «հայ» է, եւ ո՛րքան ճոխապէս հայ. շարագործութիւնը, ոճը, գեղեցկագոյնութիւնը մեծագոյն մասամբ եւրոպական են, թէպէտ սքանչելի, որովհետեւ հանճարի ծնունդ: Պէշիկթաշեան, Թէրզեան սքանչելի քնարերգակներ են, շատ քնքուշ ու որոշ անհատականութեամբ, կատարեալ արուեստով, բայց հայական բուն հոգի չեն տար. Դուրեան՝ որ ոչ աշուղները կարողացած է, ոչ ժողովրդական երգերով զրազած, ոչ նախնեաց մատենագրութիւնը ուսումնասիրած, բնագործըն «Հայ» է. իր քնարերգութիւնը՝ որուն մէջ ժողովրդական զգայնութեան, լիզուի, ոճի այնքան խոր չեղտ մը կայ՝ աշուղներու քնարերգութեան հետ ներքին խորհրդաւոր առնչութիւն մը ունի. Դուրեան Պոստեանոց աշուղն է, Վոսփորի Քուչակը, — ինչպէս Պարոնեան՝ Պոլսահայոց բնիկ ժողովրդական սրամտութեան արտայայտիչը: Ալիշան ունի՝ խանութեան հայկական դրոշմ, զոր դիտակցարար զարգացուցած ալ է՝ հին աշուղները կարողաւով: Նորագոյններուն մէջ, Թիկաութեանն ու Ջարգարեանը, հայ հոգէ բուսած ծաղիկներ են, զուտ

հայկական հոգովը զեղուն:

Ճեղքական բնիկ նկարագրով հարուստ գրագէտներու բազմապատկումն է որ մեր գրականութեան պիտի տայ ինքնագլուխ, անկախ, անհատաորոշմ գրականութեան մը զօրութիւնը. օտարներուն՝ մեր գրականութիւնը գլխաւորապէս ատո՛վ է որ յարգելի ու հետաքրքրական պիտի դառնայ, որովհետեւ իրենց գրականութեանց առաւել կամ նուազ յաջող ցոյժն եղող հայ էջեր — ինչպէս են այս վերջին շրջանին մէջ երեւան եկող գրագէտներէ շատերու գրութիւնները — ոչինչ ունին շահեկան եւրոպացւոց համար, քանի որ անոնք այդ ցոյժերուն հոյակապ քնատիպարներն ունին: Մեր հին գրականութիւնը՝ — ինչպէս է ժողովրդական բանաստեղծութիւնը — իր ամբողջութեամբ ճանչնալ, անոր մէջ որոշել ամէն ինչ որ ինքնութիւնն է եւ ուժեղ, ուսումնասիրել զայն եւ տգործելի այդ «մեր» եղող տարրով, ջանալ որ մեր վաղուան գրականութիւնը՝ մտածամբ հետեւեալ աւելի եւրոպական ըլլալով հանդերձ՝ իր ձեւին մէջ հետզհետէ աւելի ազգային կնիք, ցեղական համ ու հոտ ունենայ, աշխատի է ոչ միայն մեր գրականութեան զօրացման ու ճոխացման, այլ եւ, հաստատելով մեր մտաւոր ու գեղեցկագոյնական ինքնօրինակութիւնը, նպաստել է յաջողմանը մեր ազգային դատին:

Ա. ՉՕՊԱՆԵԱՆ

Կործողներու կարօտը

II.

Փառելի կարօտ

Ապագուգուած կոթող, ես այս
Հրապարակին վրայ կ'ձանձրանամ.
Ձիւնը, եղեամբ եւ անձրեւն
Փանգոտ կողերս կը սառեցնեն:

Եւ հին ասեղը, կարմրած՝
Հրուտ երկնքի մը հնդցներէ,
Կ'առնէ դալուկ մը կարօտի՝
Այս անկապոյտ երկնքին մէջ:

Առջեւ վէս հսկաներուն
Լուքսորի եւ պիւմներուն,
Քոթն իմ եղբորս վարդերանգ,
Ինչո՞ւ կ'անգնած չեմ թափախ:

Այն անփոփոխ կապոյտին մէջ
Կարմիր բրդիկըս սուգելով,
Եւ աւաղին վրայ՝ արեւուն

Գրելով քայլերն իմ ըստուերովս :

Ուամսէ՛ս, որ մ'իմ զանգուածն աէգ
Ուր յաւիտեանք կը սողոցուէր,
Խոտի մը պէս կտրած՝ ինկաւ,
'Ի ըրաւ. փարիզ զայն խաղալիք :

Պարեկապանը կրանիտէ,
Հսկայութեանց պահապանը,
Կեղծ հին տաճար մ'ունի հիմայ
Մէկ կողմն ու «Շամպր»ը մէկալ զին :

Լուի Սէզի կառապինասին
Վրայ՝ մենաքար իմաստազուրկ,
'Իրին իմ զաղտնիքս, որ մոռացման
Կը կշռէ հինգ հազար տարի :

Ճնճղուկներ գլուխը կը ծրտեն,
Ուր՝ թռած ատեն՝ կանգ կ'առնէին
Անդդարծիւն ու իրիսը վարդ,
Ճերմակփետուր, ոսկեմազիլ :

Սէնն, ական սեւ փողոցներու,
Աղտուղիներով շինուած պիղծ գետ,
Կը լղըրճէ ոտքս զոր ջրահայր
Նեղոսն՝ յորդած՝ կը համբուրէր,

Նեղոսն հսկայ, ճերմակմորուք,
Գլուխը լողոս եւ կրնիւններ,
Հոսելով ծռած իր սափորէն
Կռկորդիւններ ձկներու տեղ :

Սատափազարդ կառքերն ոսկի
Երբեմնի մեծ փարձոններուն
Կ'անցնէին շուրջն. հի՛մայ՝ վերջին
Արքան տանող կառքն հասարակ :

Ատենով, հին քարին առջեւ,
«Փշնիթ»ը գլուխին՝ քուրմերը սուրբ,
Միտիկ «պարի»ն կ'իջափօրէին,
Ոսկի նկարէն նշանակներով :

Մինչդեռ հիմայ, մոյթ մ'եմ անսուրբ,
Կանգնած երկու աղբիւրի մէջ .
Բոլին անցնիլը կը տեսնեմ
Իր կառքին մէջ թիկնատարած :

Կը տեսնեմ անցքը՝ յունուարէն
Մինչ գեկտեմբեր՝ պուրժուաներուն,
Սողոններն որ «Շամպր»ը կ'երթան,
Եւ Արթիւրներն որ կ'երթան «պուս» :

Օ՛հ, ի՛նչ սրգեղ կ'մամբնէր հարիւր
Տարիէն ցոյց պիտ' տայ այս խնդ
Ազգն ամբարիշտ, որ աներիդ
Կ'պառկի քամուած ճաղերու մէջ :

Եւ որ փշտումը արգիլելոյ
Գետնազամբան անգամ չունի,
Ննջարաններ ուր սերունդներն
Իջնեն թաղուէն դար դար շարուած :

Նըշանագրոց հո՛ղ սրբազան
Ու քրմական զաղտնիքներու,
Ուր ըսփինքաներն մագիլներին
Պատուանդանին ծայրը կը սրեն,

Ուր կը հնչէ նկուղն ոտքիդ տակ,
Ուր ճուռակն իր բոյնը կ'ընթէ,
Կ'ողբամ քեզ, հին իմ եգիպտոս,
Կըրանիտէ արցունքներով :

Բ.

Լաւտորի կոթողը

Ղէ՛մն անհունին, յաւերժական
Միայնութեան մէջ կը հսկեմ,
Ես՝ մէկ հատիկ պարեկապան
Այս աւերուած մեծ քաղաքին :

Հորիզոնին վրայ անասման,
Համբ անապատն, ամուլ, անվերջ,
Արեգակին տակ անզուարթ՝
Դեղնած պատանքն իր կ'տարածէ :

Երկինքը՝ միւր հողին վերեւ,
Անապատ մ'ան ալ կապուած,
Ուր երրեք ամալ մը չի ծրփար,
Անդըթօրէն ջինջ՝ կը փոռի :

Նեղոսն որուն մորթը մեռած
Կապար փառով կը կշռիկուի,

Զիադեսնէն խորշոմտած ,
Կը շոյալ շեշտ լոյսի մ'տակ չոր :

Ու որկրաժէտ կողորդիչներն
Կղզեակներու հրուտ աւազին
Վրայ՝ պատեաննուն մէջ կէս-կիսած ,
Հնծկըլտաւով կը նըւաղին :

Բարակ ոտքին վըրայ՝ անշարժ ,
Իբիսը , կուռցը կուրծքին մէջ ,
Ծայրը սիւնի մ' կը վերծանէ
Թոթի գրուածքը սքազան :

Կը մըլաւէ շընազայլը ,
Կը ծիծաղի բորէն . քաղցած ,
Կը ճլայ ճակուռն օղապըտոյտ ,
Սեւ ստորակէտ վառ երկնքին :

Բայց շըչուկներն այդ մենութեան
Կը ծածկըլին յօրանջումէն
Ըսփինքաներուն , յոգնած՝ դիրքէն
Զոր կը պահեն միշտ անփոփոխ :

Արդիւնք ճերմակ աւազներուն
Յուրին ու միշտ փայլող արփույն ,
Արիւնքի սփիւն լուսաւոր ,
Գեղ ո՞ր ձանձրոյթ կը բաղդատուի :

Դուն տափերնուն վրայ խոնջ ինկող
Թագաւորները յափրացած
« Ամա՛ն » պոռալ կը ստիպէիր ,
Ու կ'ենշեն գիւ ծանրութեանդ տակ :

Երկնքին չոր աչքէն երբեք
Հոս հողն արցունք մը չի սրբեր .
Ու ժամանակն , յոգնած , լըռին
Պալատներուն վրայ կը յենու :

Ոչ մէկ արկած չ'այլալը դէմքն
Թաւերժութեան . այս մշտափոխ
Աշխարհին մէջ , լոկ եգիպտոսն
Անշարժութեան վրայ կը գահէ :

Իբր ընկիր ինձ ու բարեկամ ,
Երբ ձանձրոյթի նոպա կուգայ ,
Կան Ֆելլահներն ու մոմեաներն ,
Որ դարակից են Ռամեսսին :

Կը դիտեմ մոյլթ մ'որ կը ծըռի ,
Ծերուկ հակայ մ'անդրմազիծ ,
Եւ հաւակներն ճերմապաղաւտ
Որ նեղոսին վրայ կ'եկ'էջին :

Ի՞նչ կ'ուզէի , եղբորս պէս ,
Մեծ փարիզին մէջ փոխադրուած ,
Զըւարճանալ , քովիկն անոր ,
Հրապարակի մը վրայ տնկուած :

Ողջ ժողովուրդ մ'ան կ'ստենէ հոն
Կանգ առնել իր քանդակներուն
Առջեւ , գրուածք նը իրական
Զոր կ'ենգէ միտքն երազելով :

Եւ աղբւրները , քով քովի ,
Փռչին վրայ իր կրանիտին
Կը նետեն մէջն իրենց երփնոտ .
Կարմիր է ան , կը ճահիճայ :

Եւ սալանք ինձ պէս Սիէնի
Կ'ելլէ ան վարդ երախներէն .
Բայց ես հին տեղըս կը մընամ .
Անիկա ողջ է , ես մոռած :

Թարգմ. Ա. Զ.

Թէոֆիլ Կոթիէ

ՄԱՇՏՈՑ ՎԱՐԴԱՊԵՏ

Գոթիլ ալբուրեմի , քարգամակի ,

աւեսարանող եւ մաշեմագիր

Գրքի առաջին ափսոսանք թարգ-
մանութիւնը — հաւանօրէն
առձեռն պատրաստ գտնուած առ-
րական բնագիւններ — կատարուե-
լուն պէս , Մաշտոց կը դառնայ բո-
վանդակ Հայաստանի աւետարանումին՝ իր